

HUMANITIES INSTITUTE

Serhat Tertemiz, MA

DAMGA (1924)

REŞAT NURİ GÜNTEKİN (1889 – 1956)

Hakkında

Reşat Nuri Güntekin'in ilk yazarlık dönemlerinde kaleme almış olduğu dördüncü romanı olan *Damga* 1924 yılında İstanbul'da bulunan İkbâl Kütüphanesi tarafından basıldıktan sonra ilerleyen yıllarda İnkılap Kitabevi tarafından da yayımlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemleri olarak kabul edilen II. Meşrutiyet'in öncesi ve sonrasında geçen anlatı gerçekçi uygulamalarıyla bezelidir. Küçükken halasından dinlemiş olduğu fedakârca bir aşk masalının etkisinde kalarak erişkinlik dönemlerinde benzer bir tecrübeyi deneyimleyen İffet'in yaşadığı dramın ardında dönemin toplumsal yapısı ve dinamikleriyle ilgili önemli vurgulamalarda bulunulur. Anlatı çoğunlukla başkarakter olan İffet aracılığıyla kahraman-anlatıcı bakış açısıyla ilerler. Özetleme, montaj, diyalog, iç-monolog ve anlatma gibi uygulamalardan faydalanılır. Anlatı toplamda elli alt bölümden oluşur ve bölümlerin her biri numaralandırılmıştır. Karamürsel, İstanbul, Kısıklı, Midilli, Konya, Eskişehir, Büyükkada ve Çengelköy gibi yer isimleri anlatıda yer alır.

Özet

"İffet, II. Abdülhamit devri paşalarından birinin oğludur. 1908 Meşrutiyet'inde sürülen babasıyla Midilli'ye gider, iki yıl sonra da babası orada ölünce İstanbul'a döner. Yirmi yaşındadır, hukuk öğrenimine başlar. Bebek taraflarında çocuklarına ders verdiği Cemil Kerim Bey'in karısı Vedia, İffet'i sever; İffet de Vedia'ya tutkundur. Cemil Bey'in köşkte olmadığı geceler buluşmaktadırlar. Bir gece yakalanınca Vedia ile aralarındaki sırrı açığa vurmamak için hırsızlığa geldiğini söyler, mahkemeye verilir, altı ay hüküm giyer. Hapisten çıkınca alındaki hırsızlık damgası yüzünden işsiz kalır, türlü vesilelerle hırsızlığı yüzüne vurulur. Ebedi dostu Celal'in vagon şirketinde çalışmaya başlayınca maddi olarak refaha kavuşur. Çengelköy'ündeki baba köşkünün mahkemesi bitmiştir; eline geçen parayla İffet, sessiz bir yerde bir ev satın alır. Bir gün karşılaştığı Vedia, ona kocasından ayrıldığını söyler. İffet, şimdi evlenebileceklerini hatırlatınca Vedia damgalı biriyle evlenmenin çirkin dedikodulara yol açacağını öne sürer; teklifi reddeder. Roman, bunca fedakârlığa boş yere katlanmış olan İffet'in "Hayatımı bir vehme kurban etmişim!" itirafıyla biter" (Habervakti 2021).

Kişiler

<i>İffet</i>	Anlatının başkarakteri romantik bir âşık ve adalet tutkunu bir ihtilalcidir.
<i>Vedia</i>	Cemil Kerim Bey'in ikinci eşi ve İffet'in yasak âşkıdır.
<i>Celâl</i>	Jön Türk yanlısı ve ihtilalci bir karakterdir. İffet'in en samimi dostudur.
<i>Muzaffer</i>	İffet'in büyük ağabeyidir. Meşrutiyetten önce hünkâr yaveriyken ihtilalin ardından zengin bir aileye içgüveysi olur.
<i>Hatice</i>	İffet'in Damlacık Çiftliği'nde yaşayan halasıdır.
<i>Kamiyâb</i>	Küçüklüğünde İffet'e dadılık yapan kalfadır.
<i>Mahmut Efendi</i>	Muzaffer'in hocası ve ailenin dostudur.
<i>Küçük Ömer</i>	İffet'in küçüklük arkadaşlarından biridir.
<i>Vecdi Bey</i>	Hafiyelerce jurnallenen bir idadi öğretmenidir.
<i>Cemil Kerim Bey</i>	Mebus olmasının yanında ticaret de yapan bir zengindir.
<i>Halis Paşa</i>	İffet'in, Bâbîâli yetiştirmesi bir paşa olan babasıdır.
<i>Namiye</i>	Yoksulluğundan dolayı hırsızlık yapan bir kadındır.
<i>Karabet</i>	Ermeni doğrama çırağı, İffet'in hapis arkadaşı olan bir hırsızdır.
<i>Aristidi Efendi</i>	Kaçakçılık yapan elbise tüccarı bir Rum anlatı kişisidir.
<i>Baba</i>	Merhum komşusunun eşini tehdit eden bir mahkûmdur.
<i>Vâsıf Efendi</i>	Üstlerinden birini dövdüğü için mahkûm edilen defterhane kâtibidir.
<i>Maliye Tahsildarı</i>	Rüşvet aldığı için mahkûm edilen bir anlatı kişisidir.

Anlatıda yer alan diğer anlatı kişilerinin isimleri şunlardır: Bahçıvan, Handan: Cemil Kerim Bey'in kızıdır, Kemal; Cemil Kerim Bey'in oğludur, Nihat; Vedia'nın oğludur, Rânâ, Hikmet, Mahıpeyker Kalfa;

İffet'in ilk dadısıdır, Sami Belig Bey; Hukuk-ı Millet gazetesinin başyazarı, Ali Rüsuhi Bey; Telgraf gazetesi başyazarı, Sezai Efendi, Öksüz Sabri; Konya'da şirket çalışanı, Fahriye Yenge; İffet'in varlıklı dul yengesidir vd.

Detaylı Olay Örgüsü

İffet'in Çocukluğuna Dair İyi ve Kötü Anıları Anlatının başkarakteri olan İffet, çocukluğuna dair en eski anı olarak ağustos ayında Erenköy'deki köşklerinde düzenlenen şenliği hatırlar. Köşkün detaylarını uzunca betimler ve hatırladığı kişilere dair mutlu anları anlatır. Neredeyse tamamen annesiz büyümüş olan İffet'in ona dair hatırladığı nadir anılar o günlere aittir. Annesine duymuş olduğu özlemden dolayı bu anıları kendi zihninde uydurmuş olduğunu da düşünür. Şenlik günlerinden birinde İffet'in paşa babası sadrazam olmuş ve merhum ablası da evlenmiştir. Küçüklük yıllarını zihninde canlandırmaya çalıştığına oldukça hareketli ve renkli bir yuva tasavvur eden İffet, yıllar sonra köşkü ziyaret ettiğinde duyumsadığı büyüden eser kalmamış olduğunu görür. Yapı terk edilmiş ve bakımsızlıktan neredeyse harabeye dönmüştür. Aksaray'daki konağı daha iyi hatırlayan İffet'in bütün çocukluğu onun içinde hapis hayatı yaşayarak geçmiştir. Padişahın en yakın adamlarından biri olan babası çocuklarının yeni açılmış olan okullarda okumalarını istemediğinden onlarla ilgilenen özel bir öğretmen tutmuştur. İffet'in Aksaray'daki konağa dair hatırladığı en çarpıcı anı, Ramazan gecelerinde cemaatle kılınan namazlar, okunan Kuran ve ilahilerdir. İki ablasını ve bir erkek kardeşini kaybetmiş olan İffet merhum ağabeyinin de evlendiği günü hatırlar.

İffet'in İlk Arkadaşlık İlişkileri Annesiz büyüyen İffet'le Kamiyâb kalfa ilgilenir. Konakta yangın çıktığında İffet'i Kamiyâb kalfa kurtarır. Oldukça meşgul bir kişi olan Halis Paşa çocuklarına vakit ayırmakta zorlanır. Muzaffer ve İffet'le çoğunlukla Kamiyâb kalfa ve Mahmut Efendi ilgilenir. Konaktan dışarı çıkması yasaklanmış olan İffet dadısının penceresinden dışarıda oyun oynayan çocukları izler. Varlıklı ailelerin çocuklarının yapmacık hareketlerini ve alışkanlıklarını samimi bulmayan İffet, asıl dostlukların sokakta oynayan, ağaçlara tırmanan ve birbirleriyle didişen çocuklar arasında kurulduğunu düşünür. Bundan dolayı İffet sokakta oynamaya ve sokakta oynayan çocuklarla dost olmaya can atar. İffet'le Kamiyâb Kıztaşı'nda oturan eski dadı Mahıpeyker'i ziyarete gitmeye başlarlar ve o günden sonra İffet ilk defa sokak çocuklarıyla arkadaş olmaya başlar. Mahıpeyker'in oğlu Murat onun en yakın dostu olur. Okula giden çocukları kıskanan ve onlar gibi derse girmek isteyen İffet'in sızlanmaları sonucunda dadılar onu haftada iki gün okula götürmeye başlarlar. Diğer öğrenciler tarafından alay edilen Sidikli Tahir ve Küçük Ömer İffet'in en yakın arkadaşları olur. İffet'in paşa çocuğu olduğunu öğrenen öğretmen ona diğer öğrencilerden ayrı muamele eder. İffet, amin alayına çıkan öğrencilere katılmak ister ve dadılarına yapmış olduğu baskı sayesinde bunu başarır. Okula geri döndüğünde hoca öğrencilere harçlık verir ancak paşa çocuğu olan İffet bundan mahrum kalır. Bir gün hocanın öğrencileri falakaya yatırdığını gören İffet arkadaşlarıyla aynı muameleyi görmek ister. İffet'in ısrarları üzerine hoca onu falakaya yatırır ve yavaşça ayaklarına vurmaya başlar. Sınıf öğretmeni İffet'e gelecek vadeden bir öğrenci olduğunu söyler.

İffet'in Neşeli Çocukluğu ve Fazlasıyla Etkisinde Kaldığı Masal Küçük Ömer'le İffet yemeklerini değiştirmeyi alışkanlık haline getirmişlerdir. İffet Küçük Ömer'e köftelerini verirken Küçük Ömer de ona zeytinlerini verir. Bu durumu fark eden hoca Küçük Ömer'i azarlar ve bir daha İffet'in köftelerini almayı ona yasaklar. Konağa döndüğünde İffet hastalanır ve Halis Paşa uzun zaman sonra oğlunun yanına gelerek ona şefkat gösterir. İffet Halis Paşa'ya arkadaşlarıyla yeniden oyun oynamak ve okula gitmek istediğini söyler. Halis Paşa İffet'in söylediği şeylere öfkelenir. Söylenmemesi gereken şeyleri ağzından kaçırmış olduğunu anlayan İffet susar. Halis Paşa Kamiyâb kalfayı azarlar ve ona bir daha İffet'i okul götürmemesi gerektiğini söyler. İlerleyen yıllarda Muzaffer Mahmut Hoca'dan aldığı derslere devam eder ve İsrail Efendi'den de Fransızca dersleri alır. Yaz mevsimi geldiğinde babasının Karamürsel'de yaşayan kız kardeşinin çiftliğine giden İffet yılın en mutlu ve unutulmaz zamanlarını burada geçirir. Zira halasının çiftliğindeyken babasının evinde yapamadığı her şeyi yapar. Ağaçlara tırmanır, tarlalarda koşuşturur ve çocuklarla oyun oynayıp kavga eder. Çiftliğin yakınlarında görmüş olduğu bir değirmenden ziyadesiyle etkilenen İffet, halasından değirmenle ilgili masalı dinler. Ayşe, İsmail adındaki sevgilisinin Yemen'e gitmesinin ardından değirmenin sahibi olan Gaffar Ağa'yla evlendirilmek istenir. Başlangıçta Ayşe baskılara karşı koysa da İsmail'in Yemen'den dönemeyeceğine inanarak Gaffar Ağa'yla evlenmeye karar verir. Yıllar sonra İsmail köye geri döner ve Ayşe'nin Gaffar Ağa'yla evlendiğini görür. Bir gece sevdiği kadını değirmende ziyaret eden İsmail onunla birlikte olur. Gaffar Ağa'nın değirmenin kapısına dayandığını gördüklerinden İsmail Ayşe'nin onurunu kurtarmak için değirmenden sazlığa atlar ve orada can verir.

Bu masaldan ziyadesiyle etkilenen İffet gerçek aşkın fedakârlık yapmak olduğunu anlar ve bunu kendine düstur edinir.

İffet'in İdadiye Başlaması ve Öğretmenlerden Birinin Journallenmesi On yedi yaşına giren Muzaffer hünkâr yaveri olur. Halis Paşa İffet'i idadiye göndermeye karar verir. İdadide eğitim almaya başlayan İffet avam sınıfından olan çocuklardan ayrı muamele görür. Kendisi gibi soylu sınıfından olan çocuklarla birlikte zaman geçirmekten hoşlanmayan İffet Celâl Ağabey'le tanışır. Meşrutiyeti öven ve ihtilalci bir dünya görüşüne sahip olan Celâl'den etkilenen İffet ailesiyle ilgili rahatsızlık duyduğu şeylerin farkına varmaya ve bunları anlamlandırmaya başlar. Son sınıfa geldiğinde hünkâr yaveri yazdırılmasına karar verilmiş olsa da İffet Hukuk okumak ister. Mütevazı bir hayat yaşamayı ve bir taşra mülkiyesinde memur olmayı hayal eder. İdadinin ilerici öğretmenlerinden biri olan Vecdi Bey tutuklanır. İffet Halis Paşa'dan ricacı olup Vecdi Bey'i hapisten ya da sürgünden kurtarabileceğini düşünür. Ancak Celâl Vecdi Bey'in hafiyelerce jurnallendiğini, zira meşrutiyet yanlısı olduğuna dair dedikoduların dolaştığını söyler. Tutuklanıp götürülen Vecdi Bey'in kimin tarafından jurnallendiği merak konusu olur. Öğretmenlerin olduğu kadar öğrencilerin de morali bozulmuştur. Coğrafya dersi sırasında sınıfa sermubassır girer ve İffet'i müdürün çağırıldığını söyler. İffet sermubassırın öncülüğünde müdürün odasına gider.

İffet'in Hafiyeye Olduğundan Şüphelenilmesi Müdürün odasında saray görevlisi oldukları anlaşılan iki kişi bulunmaktadır. İffet, odadaki yaver tarafından Vecdi Bey'in mektubu hakkında sorgulanır. Sorularla ve tehditlerle baskı altına alınmaya çalışılan İffet açık ve net bir şekilde hafiyeye olmadığını ve konu hakkında malumatı olmadığını söyler. Odadaki tansiyonun yükselmesi üzerine diğer görevli İffet'le özel olarak konuşur ve ona fazlasıyla iyi davranır. Daha sonra İffet Celâl'e Vecdi Bey'in kimin tarafından jurnallendiğini sorar. Sıkılgan bir tavırla İffet'e bakan Celâl Vecdi Bey'i kendisinin jurnallediğini söyleyip oradan uzaklaşır. İdadideki öğrencilerin ve öğretmenlerin hepsi İffet'in hafiyeye olduğunu düşünmektedir. Hasta düşen İffet eve döner ve boğazlarındaki bir ağrıdan muzdariptir. Bir süre sonra eve gelen Halis Paşa İffet'le görüşmek ister ve Mahmut Efendi'yle görüşürken onu yanına çağırır. Halis Paşa İffet'e sorgulamadan haberdar olduğunu ve görevlilere ters cevaplar vermemiş olması gerektiğini söyler. Herkese her şeyin söylenmeyeceğini de ekleyen Halis Paşa kendisinin de bir hafiyeye olmadığını söyler. Babasının söylemlerine karşılık göz yaşlarına hâkim olamayan İffet aralarının düzelmiş olduğunu sansa da o günden sonra Halis Paşa İffet'e daha sert davranmaya başlar.

İffet'in İdadiyi Bırakması ve İhtilâlciliğe Meyletmesi Yaşanan olayın ardından idadiyi bırakmış olan İffet aylak bir hayat yaşamaya başlar. Bir bayram günü öğleye doğru Halis Paşa'yla Muzaffer saraydan döner. Aile için Muzaffer gelecek vadederken İffet'in ne iş yapacağı ve hayatını nasıl idame ettireceği bilinmez. İffet, kendisini eleştiren ve Muzaffer'i örnek gösteren enişteye sert sözler söyler ve saltanatın sonsuza kadar devam etmeyip halkın egemenliği devralacağını da ekler. O günden sonra İffet okumuş olduğu kitaplardaki ihtilalci düşüncenin kendi zihninde de filizlenmeye başlamış olduğunu fark eder. İffet gün geçtikçe huzursuz ve düşünceli bir karaktere dönüşür.

Meşrutiyetin İlanı ve Halis Paşa'nın Sürgün Edilmesi Kamiyâb kalfanın Eyüpsultan'daki cenaze töreninden vapurla döndüğü sırada İffet, cenaze törenine kimsenin gelmemiş olmasından ve onun kimsesiz, yoksul biri gibi gömülmüş olmasından büyük üzüntü duyar. Vapur seyahati sırasında karşısında oturan adamın Celâl olduğunu fark eden İffet ne yapacağını bilemez. İffet'in yanına oturan Celâl, Vecdi Bey'i jurnalleyen kişinin okuldaki kıskanç öğretmenlerden biri olduğunun ortaya çıktığını söyler ve kendisinden şüphelenmiş olduğu için özür diler. Ardından ikili birbirine ömür boyu dost kalmaya söz verir. Damlacık Çiftliği'nde hasta yattığı dönemde Meşrutiyetin ilanını haber alan İffet, birkaç gün sonra rahatsızlığına rağmen İstanbul'a doğru yola çıkar. Göğüs nezlesinden muzdarip olan İffet İstanbul'a vardığında görmüş olduğu manzara karşısında rahatsızlığını tamamen unuttur. İnsanların hürriyet sloganları attığını ve sokakların bayram havasına büründüğünü gören İffet hayalini kurmuş olduğu toplum manzarasını kendi gözleriyle görür. Ancak aile üyelerinin akıbetinin ne olacağı tedirginlikle beklenir. Köşkte geçen gerginlik dolu birkaç günün ardından Mahmut Efendi Halis Paşa'nın tutuklandığını ve muhtemelen Midilli'ye sürgün edileceğini haber verir. Bu haberin alınmasından kısa bir süre sonra Halis Paşa tutukevinde ziyaret edilir. Sanılanın aksine Halis Paşa oldukça mutlu ve sakindir. Midilli'ye sürgün edileceği kesinleştiğinde ailesiyle vedalaşmaya başlayan Halis Paşa'ya İffet, kendisinin de oraya geleceğini ve onu yalnız bırakmayacağını söyler.

İffet'in İki Buçuk Yıl Sonra İstanbul'a Dönmesi ve Darülfununa Geri Dönüp İş Bulması Baba ve oğlu Midilli'de iki buçuk yıl kadar kalır. Üç odalı küçük bir evde yoksulluk içinde yaşarlar. İffet'in ablası Mısır'a kaçırmış ve Muzaffer de Büyükdalı zengin bir aileye içgüveysi olmuştur. Bütün zamanını

pencere kenarında divan okuyarak geçirmiş olan Halis Paşa bir gün hasta yatağına düşer ve minnet dolu gözlerle oğlunun elini öpüp hayata gözlerini yumar. Babasının vefat etmesinin ardından İffet İstanbul'a döner. Boşa geçen iki buçuk seneden sonra İstanbul'da hayatını nasıl idame ettireceğini bilmesede babasına göz kulak olarak harcamış olduğu zamandan pişmanlık duymaz. İstanbul'a dönen İffet eğitimini tamamlamaya ve bir iş bulup çalışmaya karar verir. Büyükada'da ikamet eden ağabeyinin yanına geçici bir süre yerleşip Darülfünuna kaydolar ve iş aramaya başlar. Bir süre sonra Mahmut Efendi İffet'e Bebek'te ikamet eden Mebus Cemil Kerim Bey'in çocukları için öğretmenlik işi ayarlar. Cemil Kerim Bey mutasarrıf olduğu sancaktan Meşrutiyetin ilanından sonra mebus olmuştur.

İffet'in Cemil Kerim Bey'in Çocuklarına Ders Vermesi ve Vedia'yla Tanışması Cemil Kerim Bey'in çocukları Handan'la Kemal'e ders vermeye başlamasıyla birlikte İffet Büyükada'daki evden Gedikpaşa'daki bir pansiyona yerleşir. Ev sahibi olan Ermeni kadın tarafından sevilir ve Darülfünundaki derslerine devam eder. Mebusluğun yanında ticaretle uğraşan Cemil Kerim Bey'in eşi Vedia'nın babası da İzmir'in saygın tüccarlarından. Dersler sırasında Handan'la Kemal Vedia'yı çekiştirir ve onu İffet'e kötülerler. Hasta babasıyla ilgilenmek için İzmir'e gitmiş olan Vedia, babasının vefat etmesi üzerine eve döndüğünde bir ay kadar odasından dışarı çıkmaz. Bir gün derslerin yapıldığı odada İffet'i karşılayan Vedia ona kendini tanıtır ve Nihat'a da ders verilmesini rica eder. İffet Vedia'nın Handan'ın anlattığının tersine oldukça ince ve narin bir yapıya sahip olduğunu görür. Onun güzelliğinden ve düşünceli mizacından etkilenir. İffet'in babasını kaybetmiş ve toplum tarafından dışlanmış bir sürgün olduğunu öğrenen Vedia ona yakınlık duymaya başlar ve eşine bile anlatmaktan çekindiği şeyleri onunla paylaşır.

İffet'le Vedia'nın Yakınlaşması Cemil Kerim Bey'in, Malumat-ı Medeniye öğretmeniymiş tanıdık kayırmasıyla hariciye memuru olmuş olan akrabası Rıfki Bey'in akşam yemeğine geleceği öğrenilir. Ondan hiç haz etmese de İffet çocukların ısrarı üzerine yemeğe kalmaya razı olur. Çocukların eğitim durumlarını sorduğu sorularla sınavan Rıfki onları Fransızca ve Hesap derslerinde zayıf bulur. Bundan dolayı Rıfki Bey İffet'e yüklenir hatta onu diğerlerinin önünde küçük düşürür. Zira Rıfki Bey kendisinden daha alt tabakaya mensup olan insanları aşağılamaktan zevk almaktadır. Rıfki Bey'in evden ayrılmasının ardından hava almak amacıyla bahçeye çıkan İffet deniz kenarında Vedia'yı bulur. Vedia İffet'e şehre ne zaman ineceğini ve ne zaman geri döneceğini sorar. Vedia İffet'in gururunun kırıldığını ve işi bırakacağını anlamıştır. Yaşanan çirkin olaya rağmen Vedia İffet'ten kalmasını ister.

İffet'le Vedia'nın Yasak Aşk Yaşamaları O günden sonra ikili bilhassa geceleri buluşup görüşmeye başlar. Rihtimin kenarındaki kayıkhanede geceleri buluşurlar. Nihat'ın uyanıp evin diğer sakinlerini uyandırmasından ve onların Vedia'yı aramalarından endişe ederler. Bunun gerçekleşmesi durumunda İffet kendini suya bırakacağını ve Vedia'ya adının kirlenmesine izin vermeyeceğini söyler. İffet Vedia'ya Damlacık Çiftliği'ndeymiş dinlemiş olduğu masalı anlatır. Dört ay sonra İffet'in hafif zatürre geçirmesi üzerine Vedia, kendini onun halasının kızı Makbule olarak tanıtarak pansiyona girer ve onunla görüşür. İffet Vedia'yı her şeyini feda edecek kadar çok sever.

İffet'in Vedia İçin Kendini Feda Etmesi Kış mevsiminin gelmesiyle birlikte ikili geceleri dışarıda görüşmekte zorlandığından Vedia İffet'i ders sırasında görür. Vediasızlığa dayanamayan İffet gece onu görmek konusunda ısrar eder. Hava soğuk ve yağmurlu olduğu için Cemil Kerim Bey'in çalışma odasında görüşürler. Zira Cemil Kerim Bey de haftada iki gününü şehirde geçirmeyi adet edinmiştir. Vedia Cemil Kerim Bey'in başka kadınlarla görüştüğünü ve metresi olduğunu bilmektedir. Âşıklar gece vakitlerinde evin gizli bir odasında görüşmeye devam ederler. Fakat evin bahçıvanı ve hizmetçilerden çekinmeye başladıkları bir gece evde arama yapıldığını fark ederler. Gece vakitlerinde köşke bir adamın girdiğini görmüş olan bahçıvan iki kişiyle evi aramaya başlayıp polise haber verir. Sevdiği kadının adının kirlenmesinden kendini feda etmeye karar veren İffet Cemil Kerim Bey'in odasından aldığı değerli eşyalarla yakalanmayı bekler.

Hırsızlıkla Yargılanan İffet'in Mahkûm Edilmesi İki gün tevkifhanede kaldıktan sonra, Celâl'in kefaleti ödemesiyle, tutukluluğunun üçüncü günü serbest bırakılır. O günün gecesi Celâl'in evinde kalan İffet aslında hırsızlık yapmadığını anlatmak zorunda kalır. Celâl İffet'in hırsız olmadığını bildiğini, Vedia için kendi istikbalini feda ederek saflık ettiğini ve gelecekte almış olduğu karardan dolayı pişman olacağını söyler. Ancak almış olduğu karardan caymayacağını söyleyen İffet pişman olmayacağından emindir. Duruşma sırasında kendine yöneltilen suçlamaları kabul eden İffet altı ay hapis cezasına çarptırılır. Mahmut Efendi duruşma salonunun çıkışında İffet'i üzüntü ve utanç içinde karşılar. Cezaevine giren İffet Celâl'in yardımıyla küçük bir gardiyan odasına alınır. Burada kendi haricinde dört

kişi daha kalmaktadır. Maliye tahsildarı, Baba, Defterhane kâtibi ve siyasi mahkûm İffet'le tanışır. Tahsildar rüşvet almış, Baba merhum komşusunun dul eşinin başka erkeklerle kırıştırdığını görünce onu tabancasıyla tehdit etmiş, kâtip kendisine kötü davranan üstlerinden birini dövmüş ve siyasi mahkûmun ne yaptığıysa bilinmemektedir. Hidrellezde küçük bir ziyafet yapmayı düşünürler.

İffet'in Hapisten Çıkması ve Kirlenmiş Adıyla Hayata Atılması Hapishanedeki yalnızlık İffet'in aşırı derecede içine kapanmasına ve çevresindeki kişilerin silüetlerinin silikleşmesine sebep olur. Zaman çok yavaş ilerler. Şubat ayında Karamürsel'den ziyaretçi geldiği söylenir. İffet Vedia'nın cesaret gösterip fedakârlık yaparak ziyarete geldiğini düşünse de gelen kişi Hatice halasıdır. Hatice Hala İffet'e çiftlikteki işlerin yolunda gitmediğini ve damatların yüksek meblağda borca girdiğini söyler. Bir süre sonra özgürlüğüne kavuşan İffet Vâsif Efendi'yle Ahırkapı'ya gider ve ikili orada ne yapacaklarını düşünür. Damgalı biri olarak hayatlarını nasıl sürdürecekleri konusunda endişelidirler. Üstlerinden birine saldırmış olan Vâsif Efendi artık memur olamayacaktır. İffet de Hukuk'a geri dönüp adalet memuru olma hayalinden vazgeçer. İki gün Celâl'de bir gün de Mahmut Efendi de kalır. Mahmut Efendi'nin Sarıgözel'deki mütevazı ve yargılayıcı gözlerden uzak olan evi ona iyi gelir. Sadi adlı torununu Fransızca sınavına hazırlar. Ders sırasında üzerinde çalıştıkları bir masalda kedinin bile hırsızlık yapmayacağı iletisinin verilmesi üzerine ortam soğur. Aynı zamanda Mahmut Efendi oğulları öldüğü için gelinini evlat edinmiştir. Bahçekapı'da Muzaffer'le karşılaşan İffet ona misafir olur. Yengesi ve ailesi onu iyi karşılarsa da onu komşulardan gizlemeye çalışırlar ve ona verdikleri odada sakladıkları değerli takıları alırlar. İffet Vedia için yapmış olduğu fedakârlıktan Celâl'in söylediği gibi pişman olmaya başladığını düşünür.

İffet'e Hırsız Muamelesi Yapılması Celâl, Cihangir'deki yazıhanesine gelen İffet'e, müvekkillerinin çoğunlukla ahlak dışı yollardan zengin olduklarını ve çoğu kişinin yaptığı kötülüklerin yanında onunkilerin önemsiz olduğunu söyler. Muzaffer, bir vapur kazası sonucu rahatsızlanan Fahriye Yenge'yi ziyaret etmesi gerektiğini söyler. Fahriye Yenge'nin oğulları ve damatlarından haz etmeyen İffet, onu bir daha göremeyeceğini düşündüğünden tereddüt ederek cumartesi günü evine gider. Fahriye Yenge İffet'e Üsküdar'daki dükkânının arazisini sattığını ve sermayeden sadece yüz lira kaldığını söyler. Fahriye Yenge İffet'ten parasını bankaya yatırmasını ister. Fahriye Yenge'nin kendisine özgüven kazandırmaya ve ona güvendiğini göstermeye çalıştığını anlayan İffet onun arzusunu yerine getirir. İş arayan İffet'e Celâl, Aristidi Efendi adında Rum elbise tüccarının Fransızca bilen bir işçi aradığını ve ona kendisini tavsiye ettiğini söyler. Galata'daki dükkâna giden İffet gümrükten mal kaçırma işi yapacağını öğrenir ve kendisine hırsız muamelesi yapıldığını görür. İş kabul etmeyen İffet iş aramaya devam ederken mukavemetinin kırıldığını ve dünyaya kötülüğün hâkim olduğunu hisseder.

İffet'in Korku İçinde Yaşaması Odasında otururken bakkalın önünden bazı sesler yükseldiğini ve insanların toplandığını fark eden İffet, bir gün sonra polisin gelmiş olduğunu görür. Madam'dan bakkalın önünde neler olduğuna dair bilgi aldığı anda hırsızlık yapıldığını ve suçlunun henüz bulunamadığını öğrenir. Suçlunun bulunamaması üzerine olay yerine en yakın yerlerde oturan sabıkâlıların sorgulanacağını düşünen İffet endişeye kapılır. Korkuya kapılarak Celâl'e gider ve Hürriyet Tepesi'nde gezinirken derdini ona anlatamamaya geri döner. Pansiyona geri dönen İffet Madam'dan hırsızın hâlâ bulunamadığını ve polislerin kendisiyle görüşmek istediklerini öğrenir. Korktuğu şeyin başına geldiğine emin olan İffet karakola gider. Kendi arasında kavga eden evli bir çiftle ilgilendikten sonra İffet'le görüşen komiser askere alım şubesine gidip göz muayenesi olması gerektiğini söyler.

İffet'e Yasadışı İşler Teklif Edilmesi ve İş Dünyasındaki Yozlaşma Uzun süredir çalışabileceği bir iş bulamamış ve ağabeyiyle halasından gelen yardımlar sayesinde zorlukla geçimini sağlayabilmiş olan İffet, baba yadigarı altın saatini satmak amacıyla çarşıya gider. Satıcılar arasında gezinirken hapisten yeni çıkmış eski bir dostuyla karşılaşır. Arkadaş ona çaldığı değerli eşyaları satma işi teklif eder. Zira İffet'in giyimi daha düzgün ve görünüm olarak daha güvenilirdir. Öfkeyle bu teklifi reddeden İffet Madam'a olan kira borçlarını ödemesi gerektiğini hatırladığında altın saati kuyumcuya değerinin çok altında bir fiyata satar. Bir süre sonra Celâl İffet'e Hukuk-i Millet gazetesinde iş bulur. Hükûmete muhalefet eden bir gazetede muhbirlik yapmaya başlar. Ücretlerini düzenli bir şekilde alamasa da bir işi olduğu için oldukça mutlu olan İffet Celâl'e düşüncelerini ve hislerini anlatır. Malî sıkıntılar nedeniyle gazetenin sermuharriri Sami Beliş Bey, hükûmetle yasadışı ilişkileri olan nakliyat şirketi sahibi Muzaffer Bakı'ya şantaj yapmaya karar verir. İffet kendisine teklif edilen bu işi reddeder. Sami Beliş şantajı başka birinin aracılığıyla yapsa da gazete bir süre sonra yine de kapanır ve Sami Beliş Anadolu'daki sancaklardan birine mutasarrıf olarak atanır.

Ötekileştirilen ve Yoz Dünyadan Bunalan İffet'in Kötümserleşmesi Tercüman Sezai Efendi'nin referansıya Telgraf gazetesinde işe başlayan İffet, patronu Ali Rüşühi Bey'in yaptığı kirlî işleri ve gazetenin yalan haberler yaptığını bilse de işine dört elle sarılır. Telgraf'ın azılı rakibi olan Selamet-i Milliye'nin sahibi hakkında ceza mahkemesi reisiyken rüşvet aldığına dair haber yapılır. Kısa bir süre sonra da rakip gazete Telgraf'ta çalışan herkese suçlamalar yönelten bir makale yayımlar. İffet'in sürgün edilmiş bir babanın oğlu olduğuna ve öğretmenlik yaptığı evde hırsızlık yaptığını da değinilmiştir. Bunun üzerine İffet istifa eder ve yoksullukla boğuşur. Defalarca intihar etmeyi düşünür. Adına sürülen leke yüzünden gündüz vakitlerinde dışarı çıkmaktan korkar. Gecelerden birinde Unkapanı'na inip kendini suya atarak intihar etmeyi düşünür. Girdiği meyhanelerden birinde eski hapisane arkadaşı Ermeni Karabet'le karşılaşır. Doğramacı çıraklığı haricinde hayatını idame ettirmek için hırsızlık yapan Karabet'in, Yorgo'nun ve Bulgaristanlının yanında İffet uzun zamandır hissetmemiş olduğu huzuru ve samimiyeti bulur. Artık suçluların dünyasına ait olduğunu hisseder.

İffet'in Düzenli Bir İş Olması ve Rânâ'ya İlgî Duyması Geçim sıkıntısı nedeniyle Konya'ya gitmiş olan Celâl'le bir süre sonra karşılaşan İffet, onun vagon ticareti yaptığını ve kısa sürede çok zengin olduğunu öğrenir. Celâl'in teklifi üzerine İffet Konya'ya gider ve vagon ticareti yapan bir şirkette işe başlayarak Konya'dan İstanbul'a giden ürünlere nezaret eder. Eskişehir'de bulunduğu bir dönemde tanıdığı kimsesiz bir çocuğu İstanbul'a giderken yanında götürür İffet onu sahiplenir ve yatılı mektebe yazdırır. Trenle İstanbul'dan İzmir'e gittiği bir sırada İffet, Uşak yakınlarında yolun kapanması nedeniyle hasta bir halde trende kızıyla birlikte kalan kadını şirketin sevk memuru İbrahim'le birlikte yakın köylerden birine gönderir. Küçük kız Rânâ İffet'e, annesiyle birlikte gittikleri İzmir'de asker olan ağabeyi Hikmet'in geçirmiş olduğu bir ameliyat sonrasında öldüğünü anlatır. Yollar açıldıktan sonra İffet hasta kadınla küçük kızını İstanbul'daki evlerine geri götürür ve Rânâ'ya karşı derin duygular beslemeye başladığını fark eden İffet duygularına karşılık bulduğunu gördüğünde geçmişte yaşadığı tecrübelerden korkarak bir daha Rânâ'yı aramaz. İstanbul'dayken Mahmut Efendi'yi ziyaret eden İffet, hırsızlık yapmakla suçlanan bir kadını, onu hırsızlıkla suçlayan adamdan kurtarır. Kendi geçmişinde yaşadığı sorunlardan yola çıkarak kadınla empati yapabilen İffet onun hayat kadını olduğunu öğrendiğinde onu içine düşmüş olduğu bataktan kurtarmak için çabalar.

Gelgitlerle Dolu Bir Dönemde İffet'in Vedia Tarafından Reddedilmesi Daha sonra Namiye kendisine iyilik yapmış olan İffet'i kalmış olduğu otelde sarhoş ettikten sonra cüzdanındaki paraları çalar ve ortalıktan kaybolur. Bu olayın ardından İffet derin bir üzüntü yaşar ve kendini yeniden sorgulamaya başlar. İffet, ağabeyi Muzaffer'den almış olduğu telgraftan, bir süredir sonucunu bekledikleri miras davasını kazanmış olduklarını öğrenir. Mirastan üzerine düşen payla İffet Çengelköy'de büyük ve bahçesi olan bir eve yerleşir. Konya'da çalıştığı şirketin muhasebecisi Fâzıl Bey İstanbul'a geldiği zaman onu gezdiren İffet eski hapisane arkadaşlarından olan Hidayet Dede'yle karşılaşır. İffet, Hidayet Dede'nin ona ve misafirine içki ısmarlama ısrarına karşı gelememesi üzerine bir meyhaneye gidilir. Hidayet Dede'nin meyhanede olay çıkarması üzerine polis gelir ve onu tutuklar. Tutuklanıp götürüldüğü sırada Hidayet Dede İffet'e hırsız diye bağırır. Olayın üstünden bir süre geçtikten sonra İffet Vedia'yla karşılaşır ve İffet'in sönmüş duyguları yeniden alevlenir. Vedia'nın kocasından ayrıldığını öğrenen İffet ona evlenme teklif eder. Ancak Vedia İffet'e damgalı bir hırsızla evlenemeyeceğini söyler ve o andan sonra İffet tüm hayatını "bir vehme kurban ettiğini" anlar.

Temalar

Aşk Bâbîâli yetiştirmesi paşalardan birinin oğlu olan anlatının başkarakteri İffet, varlıklı bir ailede büyümüş olsa da İstanbul'da ikamet ettiği konaklarda dışarıya neredeyse tamamen kapalı bir hayat yaşamıştır. Yalnızca dadılarının yanında ve Karamürsel'deki halasının çiftliğinde özgürce çocukluğunu yaşayabilir. Karamürsel'deki çiftliğin yakınlarındaki değirmenle ilgili dinlemiş olduğu bir aşk masalından ziyadesiyle etkilenen İffet, gerçek aşkın fedakârlık yapmakla yaşanabileceği dersini çıkarmış ve bu dersi kendine düstur edinmiştir. Gençlik yıllarında çocuklarına öğretmenlik yaptığı Cemil Kerim Bey'in eşi Vedia'ya âşık olur ve onunla yasak aşk yaşamaya başlar. Âşıkların gizlice görüştüğü bir gece ev ahalisi eve hırsız girdiğini düşünerek etrafı aramaya başlar. Sevdiği kadının adını kirletmek istemeyen İffet Cemil Kerim Bey'in odasından bazı eşyalar alarak kendini hırsızlık yapmış gibi gösterir. Yargılanma sürecinde yalanını sürdüren İffet altı ay hapis cezası alır. Mahkûmiyetinin ilan edilmesiyle birlikte İffet hem yakın çevresi hem de uzak çevresi tarafından utanılacak bir kişi olur. Yıllar sonra sevdiği kadınla karşılaşan İffet, onun eşinden ayrıldığını öğrendiğinde ona evlenme teklif eder. Fakat Vedia İffet'e damgalı bir hırsız olduğu için onunla evlenemeyeceğini söyler. Sevdiği kadından ufak bir fedakârlık görememiş olan İffet çocukluğunun

romantizmine ve vehme bütün hayatını kurban ettiğini anlar. Ayrıca yaşamış olduğu travma nedeniyle kadınlara güvenemeyen İffet, kendisine ilgi gösteren Rânâ'dan da uzaklaşır.

Toplumsal Sınıf Reşat Nuri Güntekin'in *Damga* adlı romanında geçen anlatının gerçek zamanı Meşrutiyet öncesi ve sonrasını kapsamaktadır. Anlatı boyunca okurun gözleri önüne serilen toplum yapısı ikiye ayrılmaktadır. Tamamen padişahın kulu olarak görülen avamın yanında seçkin bir zümre olan saray ahalişi vardır. Saray ahalişi de avam gibi padişahın kulu olsa da önemli imtiyazlara sahiptir ve varlık içinde yaşamaktadır. İffet ve kardeşi özel öğretmenlerden ders alırlar ve onların sıradan halkın çocuklarının gittiği okullarda eğitim almalarına hoş gözle bakılmaz. Ancak mensubu olduğu seçkin zümrenin çocuklarıyla uyum sağlayamayan İffet, sokakta oyun oynadığını gördüğü avam sınıfına mensup çocuklarla arkadaş olmak ister. Okul çağı gelen İffet, paşa babası tarafından idadiye gönderildiğinde öğretmenler tarafından kayırılır. İffet'in büyük erkek kardeşi Muzaffer lalalarca yetiştirilmiş ve hünkâr yaveri olmuştur. Saltanata sadık ve sorgulamayan bir tip olmasından dolayı geleceği parlaktır. Fakat içinde yaşadığı toplum yapısını ve dinamiklerini sorgulayan İffet mensubu olduğu toplumsal sınıfın mensupları tarafından ötekileştirilir. Emeğiyle hayatını idame ettirmeye çalışan anlatı kişilerinin ciddi derecede maddi sorunlar yaşadıkları görülürken sermaye sahipleri her geçen gün varlıklarına varlık katmaktadırlar.

Çatışma Reşat Nuri Güntekin'in *Damga* adlı romanında geçen anlatının gerçek zamanı Meşrutiyet öncesi ve sonrasını kapsamaktadır. Saltanat elindeki gücü devlet kurumlarını ihya etmek amacıyla değil halkı baskı altında tutmak için kullanmaktadır. Bundan dolayı ülkedeki eğitimli aydın sınıf Meşrutiyet talebinde bulunmaktadır. Jön Türkler ve İttihat ve Terakki üyeleri Meşrutiyetin ilan edilmesi ve padişahın yetkilerini kısıtlayıp yürütmenin meclise devredilmesi için gizli faaliyetler yürütmektedir. Hürriyet yanlılarının taleplerine karşı çıkan saltanat ihtilalcileri hafiyeler aracılığıyla yakalamak ister ve jurnallenme vakaları her geçen gün artar. İdadide tanıştığı Celâl aracılığıyla ihtilalci ve ilerici düşüncelerle tanışmış olan İffet, mensubu olduğu sınıfın bilincinden saparak adalet arayışına girer. Adaletle olan tutkusu ve inancı nedeniyle Darülfünunda Hukuk okumaya karar verir. Yirmili yaşlarına geldiğinde Meşrutiyet ilan edilse de gerçekleşen ihtilal beklentileri yeterince karşılamaz. Zira toplumdaki yozlaşma eskiden olduğu gibi devam eder. Mecliste yer alan mebuslar aynı zamanda ticaret yaparak sermaye birikimine başlarlar. Bu da halk tabakasındaki gelir dağılımı adaletsizliğinin her geçen gün artmasına neden olur. Aşkın yanında ideolojik saplantıları da İffet'in vehimlerinden biri olur. Zira babası da bu siyasi çatışma sonucunda Midilli'ye sürgün edilmiş ve bu sürgün İffet'in babasını kaybetmesine ve iki buçuk yılının heba olmasına neden olur. Aynı zamanda İffet, sürgün bir paşanın oğlu olmakla damgalanır.

Ötekileşme Reşat Nuri Güntekin'in *Damga* adlı romanının başkışisi olan İffet, Bâbüâlî paşalarından birinin oğlu olduğundan neredeyse bütün çocukluğunu köşklerin ve konakların içinde hapis hayatı yaşayarak geçirmiştir. Yalnızca Mahipeyker kalfa'yı ve Hatice halasını ziyarete gittiğinde istediği gibi davranma özgürlüğüne kavuşur. Çoğunlukla kapalı bir ortamda büyütülmüş olan İffet hayatı dinlediği masallardan ve anlatılardan öğrenir. Bundan dolayı oldukça duyarlı, hassas ve romantik bir bilinç geliştirir. İnançları, değerleri ve ideallerine oldukça bağlı olan İffet sevdiği kadın için yapmış olduğu fedakârlık sonucunda hırsız damgası yer. Adının kirlenmesinden dolayı İffet yakın çevresi ve toplum tarafından ötekileştirilir. Mahkûm edilmesiyle altı ay hapis yatan İffet'e yakın çevresi acıyan gözlerle bakar ve nispeten de olsa ona olan güvenlerini yitirir. Hatice Hala ve Mahmut Efendi İffet'in içine düşmüş olduğu durumdan dolayı üzgündürler. Kardeşi Muzaffer de üzgündür ancak İffet'in hırsız olabileceğinden şüphelenir. Celâl sayesinde bazı gazetelerde iş bulan İffet'e ahlaksızca işler teklif edilir. Her iş görüşmesinde ya da çalışmaya başladığı her işte kendisine azılı bir suçlu muamelesi yapılır. Bundan dolayı İffet hem özel hayatında hem de iş hayatında büyük sorunlar yaşar ve her geçen gün daha fazla içine kapanır. En sonunda uğruna bütün hayatını mahvettiği kadın tarafından da dışlanır. En sonunda İffet yapmış olduğu fedakârlıktan derin bir pişmanlık duyar.

Kişi İncelemesi

İffet (Açık/Sosyal/Sorumlu/Duygusal)

Anlatının başkarakteri olan İffet Bâbüâlî yetiştirmesi bir paşanın oğludur. Annesini çok küçük yaşlardayken kaybetmiş olduğu için öksüz büyümüştür. İffet'i Kamiyâb kalfa büyütüştür. Küçük yaşlarda İstanbul'un köşklerinde ve konaklarında yetişmiştir. Saray zümresine bağlı bir ailenin üyesi olarak avam sınıfıyla iletişim ya da etkileşim kurmasına izin verilmez. Bundan dolayı küçüklüğünün büyük bir bölümünü konağa kapatılmış bir halde geçirmiştir. Sadece Mahipeyker kalfa ve Hatice

halasına gittiğinde çocukluğunu özgürce yaşayıp avam sınıfından olan çocuklarla kaynaşabilir. İdadiye başladığı yıllarda paşa çocuğu olmasından dolayı öğretmenler tarafından kayırılır. İhtilalci olmakla suçlanan bir öğretmeni kendisinin jurnallediği düşünülür. İdadideki en yakın arkadaşlarından biri olan Celâl aracılığıyla ihtilalci ve özgürlükçü düşüncelerle tanışır ve bunlarla tanıştığı günden itibaren Meşrutiyet yanlısı bir kişi haline gelir. Meşrutiyetin ilanından sonra Midilli'ye sürgün edilen babasını yalnız bırakmak istemez ve iki buçuk yılını onunla birlikte orada geçirir. İstanbul'a döndükten sonra Darülfünunda Hukuk eğitimi almaya devam eden İffet Cemil Kerim Bey'in çocuklarına ders vermeye başlar. Cemil Kerim Bey'in eşi Vedia'ya âşık olan İffet onunla yasak aşk yaşamaya başlar. Halasından dinlemiş olduğu değirmen masalının etkisinde kaldığı için Vedia için fedakârlık yaparak, Vedia'nın eşini aldatmış bir kadın olarak anılmasındansa, kendi adının kirlenmesine göz yumar. Fakat hırsız damgasıyla yaşamak İffet'e çok zor gelir. Sevdiği kadından hiçbir fedakârlık görememiş olan İffet hayatını bir vehme kurban ettiğini kabul eder.

Meraklı “Konağın en yukarı katında, bahçe üstünde bir odamız vardı. (...) Odamızın pencereleri, harem bahçesi ile karşıdaki cami avlusunun bir köşesini görürdü. Akşamüstü bu avluda oynayan çocukları daha iyi görmek için sandalyelerin, duvar yastıklarının üstüne çıkar, pencere pervazlarına tırmanırdım” (Güntekin 2018, 8).

Endişeli “Havada bir yağmur ağırlığı vardı. Etraf bulanık bir sis içindeydi. Vedia'da tuhaf bir durgunluk hissediyordum. Nefesi daralıyor, ikide birde kuvvetle göğüs geçiriyor, asabi parmaklarıyla bileklerimi sıkıyordu. Gecenin ağırlığı bana da sirayet etmiş gibiydi. Sükût uzadıkça söylemeye kalktığım bir iki kelime beni adeta yoruyordu” (Güntekin 2018, 54).

Eleştirel “İstanbul'un fena bir zamanıydı. Birçok cesur, işgüzar, temiz adamlar aç kalıyordu. Değil ki, benim gibi himayesiz, korkak, fazla olarak, damgalı bir genç” (Güntekin 2018, 83).

Mutlu “Karamürsel kelimesi bende bir büyü tesiri yapardı. Onu işitince, yüzümde, kurumuş ekin kokularıyla dolu yaz rüzgârları esiyor gibi olurdu” (Güntekin 2018, 17).

Duygusal “Ben gönülsüz, kibirsiz, sade bir çocuktum. Arkadaşlarımı sevmekten başka bir şey istemiyordum. Bu oynamayan, gülmeyen, birbirine “beyefendi” diyen uslu, nazik, küçük beylere bir türlü ısınmadım” (Güntekin 2018, 20).

Öteki “Kardeşim üç defa hapisaneye gelmiş, bana öteberi getirmişti. Birkaç günden beri beni aramadığı için mahcup oluyor, kabahatini bana yüklemek için sebepler arıyordu” (Güntekin 2018, 89-90).

Namuslu “İşime de, yeni arkadaşlarıma da pek çabuk alıştım. Çalışmak benim için bir ihtiyaçtı. Vücudum ne kadar yorulursa gönlüm o kadar rahat ediyordu. Bir gün Celâl ile şöyle konuştuk” (Güntekin 2018, 113).

Umutsuz “Yokuşu inerken kendimi denize atmayı düşünmüştüm. Fakat şimdi bu ölüm bana soğuk ve korkunç geliyordu” (Güntekin 2018, 126).

Celâl (Açık/Sosyal/Sorumlu/Mantıklı)

Anlatının norm karakterlerinden biri olan Celâl, düşünceleriyle, eylemleriyle ve oynamış olduğu rolle İffet'in hayatına fazlasıyla etki eder. İffet'in zor duruma düştüğü ya da çıkmaza düştüğü durumlarda ona yol gösterir. Celâl anlatıda verilmek istenen iletileri verir ve yazarın sözcülüğünü yapan bir konumdadır. Celâl İffet'le idadide tanışır. Jurnallenerek tutuklanan öğretmeni İffet'in jurnallediğine inanır. Fakat onun masum olduğunu öğrendiğinde İffet'ten özür diler ve hayat boyu onun dostu olduğunu söyler. Celâl İffet'i ihtilalci ve hürriyetçi düşünürler ve düşüncelerle tanıştırır. Celâl sayesinde İffet ilerici bir dünya görüşüne kavuşur. Daha sonraki dönemlerde Celâl İffet'in Vedia için büyük bir fedakârlık yaparak hırsız damgası yemeyi göze aldığını anlar. Celâl İffet'i aşırı saf olmakla ve dünyayı yeterince tanımamakla suçlar. Celâl İffet'e pişman olacağı ve hayatını heba edeceği bir karar vermemesi gerektiği konusunda uyarır. Daha sonra Celâl, cezaevinden çıkan İffet'in kalacak yer ve iş bulmasına yardımcı olur. Hayatının her alanında onun elinden tutar. Darülfünunda Hukuk eğitimi alıp avukat olmuş olan Celâl, hayattan ve işinden edinmiş olduğu tecrübelerle İffet'i özel hayatında ve iş hayatında çok dikkatli olması ve kimseye güvenmemesi gerektiği konusunda uyarır. Daha sonra vagon

ticaretine girip şirket kuran Celâl zengin olur. Uzun süre işsiz kalmış ve intihar etme noktasına gelmiş olan İffet'e şirketinde iş verir ve onu koruyup kollamaya çalışır.

Saygın "Sınıfın çalışkan, titiz bir Celâl Ağabeyi vardı ki kibar çocuklarıyla hiç başı hoş değildi. İlk günlerde bana soğuk muamele ettiği halde, sonradan o bile beni sevmeye başlamıştı" (Güntekin 2018, 24).

İlerici "Celâl ile pek samimi arkadaş olmuştuk. Onda ateşli, pervasız bir ihtilalci ruhu vardı. Bir saray adamının çocuğu olduğumu düşünmeden bana hürriyetten, meşrutiyetten bahsediyor, padişahın haksızlıklarını, hafiyelerin fenalıklarını anlatıyor" (Güntekin 2018, 24).

Gerçekçi "Arkadaşımla aramızda bir fark vardı. O bu işlerin kanla, ateşle düzelmesini beklerdi. Ben nikbin hayalperestliğimle her iki taraftan müsamaha ve fedakârlık ümit ederdim. İhtimal ezilmesini istediğim tarafta kendi ailemden, sevdiklerimden birçok kimse bulunduğu için" (Güntekin 2018, 24-25).

Alaycı Vecdi Bey'in İffet tarafından jurnallendiğine inanan Celâl, onun Vecdi Bey'i kimin jurnallediği sorusuna alaycı bir üslupla cevap verir: "Kim yapacak... Ben yaptım... Benden başka kim yapar?" dedi" (Güntekin 2018, 31).

Dostane "Ölünceye kadar dost ve arkadaş kalacağımızı birbirimize vaat ederek ayrıldığımız zaman içimin bütün zehri akmıştı. Artık, kendimi yalnız hissetmiyordum" (Güntekin 2018, 38).

Güvenilir "İki gün iki gece tevkifhanede kaldım. Üçüncü gün akşamına doğru Celâl, beni kefalet ile tahliye ettirmeye muvaffak oldu" (Güntekin 2018, 67).

Bilge "Sırrını bildiğime, fedakârlığını anladığıma kanaat ettim de ondan... bir gün gelecek ki ne benim seni anlamam, ne hatta onun aşkı seni teselliye kâfi gelmeyecek... Bu işi düzeltmek için bir çare bulalım... Sen, cemiyete karşı isyan halinde yaşayabilecek insanlardan değilsin..." (Güntekin 2018, 70).

Kötümser "(...) Bütün bu saydığım insanlar ve daha niceleri gayet muteber, maruf, haysiyet ve mevki sahibi insanlardır. Mahkeme, rezalet, mahkûmiyet onlar için küçük şeylerdir. Geçici bir hüznün bile duymazlar..." (Güntekin 2018, 92).

Vedia (Açık/Asosyal/Sorumsuz/Duygusal/Mantıklı)

"Arzulanan ve hedef nesne konumunda karşımıza çıkan Vedia, İffet'in çocukluğunda dinlediği Değirmen masalındaki Ayşe'nin gerçek hayata yansımasıdır. Zaten İffet'in Vedia ile tanıştığı an bir masal havası içinde verilir. (...) Silik ve sessiz bir gölgeye benzetilen Vedia Hanım, Mebus Cemil Kerim Bey'in ikinci eşidir. Hayattan soyutlanmış bir kahraman olarak İffet'in ruh dünyasına giren bu kadın, "sarı ile yeşil arasında taze zengin renkli" gözleriyle hayata bağlanır. Vedia'nın sessiz görünüşünün, mahzun ve mağrur çehresinin altında hayattan zevk almak isteyen bir ruh vardır. Vedia'nın kişisel ve ruhsal özelliklerinden romanda pek söz edilmez. Çünkü o, İffet'in "fedakâr aşk" kavramını gerçekleştirmesine yardımcı olacak hedef nesne konumundadır. Ruhunun derinliklerinde hissettikleri, aşk anlayışı gibi içsel özellikleriyle değil fiziksel özellikleri ile düz ve yalınkat bir karakterdir" (B. Kanter 2021, 127-128). Nihat adında bir oğlu vardır. İzmirli varlıklı bir tüccarın kızıdır. Cemil Kerim Bey tarafından aldatıldığını bilmesine rağmen onunla evli kalmaya devam eder ve İffet'le yasak bir aşk yaşar. Yıllar sonra eşinden ayrıldığında İffet'in evlenme teklifini onun hırsız damgası yemiş bir mahkûm olmasından dolayı reddeder.

Büyüleyici "Ben Vedia Hanım'ı iri yapılı, mütehakkim tavırlı, et ve renkten ibaret manasız güzelliğiyle mağrur bir kadın tahayyül ediyordum. Halbuki nahif, çelimsiz vücuduyla, sade siyah elbiselerinin üstünde büsbütün soluk görünen renksiz çehresiyle, şakaklarının cildini gererek sımsıkı bağlanmış saçlarıyla, geçkince bir kıza benziyordu" (Güntekin 2018, 41).

Nazik "Halbuki nahif, çelimsiz vücudu ile, sade siyah elbiselerinin üstünde büsbütün soluk görünen renksiz çehresiyle, şakaklarının cildini gererek sımsıkı bağlanmış saçlarıyla geçkince bir kıza benziyordu" (Güntekin 2018, 48).

Üzgün “Odasından hiç çıkmıyor, kimse ile görüşmüyordu. İstanbul'a döneli bir ay olduğu halde bir kere bahçede bile görmemiştim” (Güntekin 2018, 48).

Dertli “Kimse ile açık ve teklifsiz görüştüğünü, içi isteyerek güldüğünü, hiçbir şeye kuvvetli bir alaka gösterdiğini görmüyordum. Bu genç kadının mahzun, mağrur ve kapalı bir ruhu vardı” (Güntekin 2018, 49).

Dürüst Zihninde olan düşünceleri ve sormak istediği soruları çekinmeden İffet'e yönlendirir: “Görünüşte sakın, basit bir kadından böyle sözler işitmek beni şaşırtmıştı” (Güntekin 2018, 52).

Coşkun “Vedia Hanım, o vakte kadar tanımadığım sade, durgun, muhteriz kadın değildi. Nahif vücudu, sımsıkı sarıldığı kalın mantonun içinde titiyor, gözleri ihtirasla yanıyordu” (Güntekin 2018, 56).

Güvenilmez “Evet ama, dedi, benim bilmem kâfi değil ki. Cemil Kerim Bey'in daima tekrar ettiği bir söz vardı: “Bir şeyin şüyü vukuundan beterdir.” Evlenmemiz ikimizi de tuhaf bir mevkide bırakacak, hiç olmazsa bu kadar şeyi göze alacağımıza göre, büyük bir aşk mazereti olsa...” (Güntekin 2018, 189).

Sevilen “Vedia'yı umuttum sanıyordum. Hatta onun üstüne Rânâ'yı sever gibi olmuşum. Fakat anlıyorum ki, benim için dünya yüzeyinde Vedia'dan başka kadın yok” (Güntekin 2018, 186).

Kaynakça

Alper, Yasemin. «*Reşat Nuri Güntekin'in Damga Romanına Felsefi Bir Yaklaşım: "Kant'ın Ahlak Yapısı Önünde İffet".*» Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 2021: 511-539.

Güntekin, Reşat Nuri. *Damga*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2018.

Habervakti. 18 Kasım 2021. <https://www.habervakti.com/resat-nurinin-damga-romaninin-ozeti> (erişildi: Haziran 21, 2023).

Kanter, Beyhan. «*Vehim, Kurban, Gerçeklik: Reşat Nuri Güntekin'in Damga Romanında Birey ve Toplumsal Algı.*» Turkish Studies, 2021: 701-711.

Kanter, M. Fatih. *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Yapı ve İzlek*. Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Fırat Üniversitesi, Elazığ: Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Uysal, Mehmet, ve Özlem Dilaver. «*Charles Dickens'in İki Şehrin Hikayesi ve Reşat Nuri Güntekin'in Damga Romanlarında Ana Motif Olarak Fedakârlık.*» SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, no. 30 (Aralık 2013): 243-254.

Yazar, Suat. *Reşat Nuri Güntekin'in Eski Hastalık, Ateş Gecesi, Değirmen Romanlarının Olay Örgüsü, Şahıslar Kadrosu, Zaman ve Mekân Bakımından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Beykent Üniversitesi, İstanbul: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022.